

עומקא דפרשה

במה ללומדי התורה

בס"ד, פרשת דברים תשס"ח

נושא הפרשה:

כח בית דין

גלוזר

ואתן אותם ראשים עליכם... א,טו

מודיעין עילית

עומר הפלפול

הרב אלקנה גלעזר

כח בי"ד לאפרושי מאיסורא

וכוחם בעונשין המסורים להם

בכח הכפיה לאפרושי מאיסורא, לכא' יש להוכיח דאינו תלוי בב"ד כלל, דבב"ק כח. אמרינו דאם חבל האדון בעבד שכלו ימיו כדי להפרישו משפחה כנענית פטור. וכ' הנתיות (בסי' ג) דמהא חזינן דדין הכפיה לאפרושי מאיסורא נמסר לכל אדם.

ויש לעיין אם הוא הכח שיש גם לבי"ד לאפרושי מאיסורא ככל אדם או דיש להם כח מיוחד בזה.

הנה נחלקו הראשונים בענין כפיה לאפרושי מאיסורא במקום שיש לנו חזקת איסור, ואדם זה אומר ברי לי שהותר, דהתוס' ביבמות פח: ובכתובות

כב: נקטו דאשת איש שיש תרי ותרי אם מת בעלה ונשאת לאחר, אף ששניהם טוענין ברי שמת, יש לבית

דין להוציאה ממנו, ואף מיתת בית דין איכא בזה. (ועיי"ש שתירצו דאיתרע החזקה). אבל הרשב"א

בקידושין סו. כתב דבכהאי גוונא כיון דהם טוענים ברי ובדינא קעבדי אין כופין אותה לצאת, דלגבי

עצמן נאמנים בדיעבד, וסברת הרשב"א פשוטה, דכיון דחזקה אינו בירור אמיתי כעדות ורק דינא הוא

להחשיבו כודאי (אף אם גדר הדין דחשיב ודאי ולא הנהגה מספק), אם כן כיון שלאדם עצמו לא נאמר

האי דינא, אי אפשר לכופו מחמת דין חזקה שלנו, דסוף סוף בית דין יודעים דיש צד שני, ולא דמי לעדות

דהוברר שהשני משקר. ובדעת התוס' צריך לומר דכיון דהכח לאפרושי מאיסורא נמסר לבית דין, יש לומר

שלבית דין יש כח לכפות כל אדם לפי דיני הבירור שלהם, אף שלאדם עצמו אין דין זה.

אך לפי מש"כ מב"ק צ"ב בסברת התוס', דאין נראה כלל שיוכל אדם מן השוק לכופו חברו מוחמת דין חזקה

שלו בזמן שהשני טוען ברי ואינו צריך לנהוג לפי חזקה זו כלל לפי דבריו, דמאי אולמא האי מהאי, ומה

זכותו לשלוט על חברו בכהאי גוונא, [ואף שכך הוברר לבי"ד בכללי הפסק, מ"מ מה"ת שיוכלו לכפות על

אדם שמדינא מותר לו מחמת שברי לון]. ועל כן צריך לומר, דאף דדין לאפרושי מאיסורא נמסר לכל אדם,

מכל מקום לבית דין נמסר עוד כח מיוחד בזה בתורת כח בית דין, וכל ישראל משועבדים לבית דין בזה,

ואינו אותו כח כפיה שנמסר ליחיד. אמנם צריכים אנו למצא מקור לענין זה דבית דין יש

להם כח בי"ד לגבי אפרושי מאיסורא. ואין לומר דילפינן לה מדאמרינן בר"ה ו. ועשית אזהרה לב"ד

שיעשוד, דבתוס' שם ד"ה יקריב מבואר דבכל התורה אין צריך למילף מהתם. וכן אין לומר מדדרשינן

ביבמות פח: וקדשתו דפנו בעל כרחו, דמשמע בגמ' ועת ורשו"י ד"ה הרינו דמי דרמזינן ודאנו נ"ש לחולא

הרב מאיר רותן

ביסוד ושורש כח הבי"ד

במתני' ר"ה כה: ראוהו בית דין וכל ישראל וכו' ראוהו ג' והן ב"ד יעמדו השנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש, שאין היחיד נאמן ע"י עצמו. ופרש"י שאין היחיד נאמן לומר מקודש בפנ"ע לכן צריך להושיב מחבריהן אצלו.

ויל"ע טובא בלישנא דמתני' "שאין היחיד נאמן ע"י עצמו" דמאי בעיא הכא לדין נאמנות, ולכא' הול"ל שאין היחיד כשר להיות בית דין, עד דאיכא ג'. וכדא' בגמ' בסמוך, דאין לך מומחה לרבים

יותר ממשא רבינו וקא"ל הקב"ה עד דאיכא אהרן בהדך. וא"כ מה ענין לנאמנות כאן.

והנראה בזה דמלבד כח הפסק שיש לבי"ד יש דין נוסף בכח בי"ד בהוראת התורה וחידוש דינים, כפי המבואר מדברי הרמב"ם בהל'

ממרים (פ"א ה"א) וז"ל, ב"ד הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבע"פ והם עמוד ההוראה ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהם הבטיחה תורה שנאמר על פי התורה אשר יורוך ועל

המשפט אשר יאמרו לך תעשה. וכל המאמין במש"ר ובתורתו חייב לסמוך מעשה הדת אליהם ולהשען עליהן, וכל מי שאינו

עושה כהוראתן עובר בל"ת וכו', עכ"ל. ועי' ברדב"ז שם דמקורו מהספרי - דמשם תורה יוצאת לכל ישראל וכו'. ומאריכות דברי

הר"מ נראה שיסוד הדין בזה אינו רק גזירה דרחמנא להכריע כפי הסנהדרין בכל דור, אלא שורש הענין הוא דהבי"ד הם עיקר

תורה שבע"פ וחייבים לסמוך עליהם וכו'.

ונמצא עוד לפי"ז דביסוד דין הבי"ד נאמרה הלכה לכל ישראל, דמחוייבים לקבוע בליבם שהוראת ב"ד הגדול היא תורת אמת,

וכן צריך לנהוג. והיינו שנתחדש לן דבכלל דין הבי"ד הוא החיוב להאמין להכרעתם והוראתם. ובזה א"ש לישנא דמתני' בר"ה

"שאין היחיד נאמן ע"י עצמו", דבאמת זהו עיקר גדר הבי"ד שהם נאמנים, וכאן החסרון שאין כח נאמנות ליחיד אלא רק לבי"ד.

ויש להוסיף עוד בזה, דיסוד ושורש כח הבי"ד הוא לקבוע ולחדש בתורה ולהורות דינים חדשים, וכלישנא דקרא [שהביא הר"מ]

"התורה אשר יורוך". והיינו שנתנה התורה כח לבי"ד לחדש דין בתורה, וממילא חייל על הוראתם שם "תורה" אשר יורוך, וחיוב

קיום דינים אלו הוא מכח דין חדש שנכלל ב"תורה אשר יורוך".

ובזה יתבאר היטב הא דאיתא בגמ' ר"ה שם בסמוך, למה לי למיתנא ראוהו ב"ד וכל ישראל אצטריך סד"א הואיל וראוהו כל

ישראל איפרסמא לה מילתא ולא ליעברוה קמ"ל, ע"כ. וצ"ב דסו"ס הרי בעי אמירת מקודש ע"י בי"ד. אך לפמ"ש"נ דעיקר כח

הב"ד דהם המורים בתורה, י"ל דהס"ד בגמ' דהיכא דראו כל ישראל, בכה"ג אין צורך לכח דבי"ד דא"צ כאן בירור והוראה

לקבוע "תורה אשר יורוך", ולכן ס"ד דיתקדש החודש גם בלא ב"ד. וקמ"ל דאפ"ה איכא הלכה דבעי כח בי"ד לקדש החודשים

דלא סגי בכח החידוש וההוראה אלא בעי גם כח הפסק.

בית דין בזה"ז

כח ביי"ד בזמננו

בזמן הזה שאין בית דין סמוכין דנין דיני ממונות משום דשליחותיהו עבדינו, כמבואר בסוגיא בב"ק פד. וכתב הנהגות (סי' א) דהוא דין דאורייתא שהרי מקבלים גרים בזה"ז, וכיון שצריך ביי"ד סמוכין לגירות, ע"כ דגירות בזה"ז היא מכח דשליחותיהו עבדינו. ואי נימא דשליחות זו מדרבנן, א"כ גר המתגייר בזה"ז הוא גר רק מדרבנן ואיך מותר בבת ישראל, אלא ע"כ דכח זה הוא מדאורייתא. אבל דעת הריטב"א נראה שהוא דין דרבנן שכתב ביבמות (מו:) דילפינן מהפס' "לדורותיכם" שדין סמוכין אינו מעכב בקבלת גירות, ולכן יש כח בדינו לגייר גרים בזה"ז. ומוכח דס"ל דסברת שליחותיהו היא מדרבנן.

פרוזבול בזמננו

בגיטין לו: אמר שמואל לא כתבינן פרוזבול אלא או בבי דינא דסורא או בבי דינא דנהרדעא. וס"ד בגמ' להוכיח מזה דתקנת פרוזבול אינה לדורות, ודחו בגמ' דדלמא התקנה היא לדורות אך דוקא כגון ביי"ד דר' אמי ור' אסי דאלימי לאפקועי ממונא.

ולדינא נחלקו הראשונים איזה ביי"ד צריך כדי לכתוב פרוזבול. י"א שצריך דוקא ביי"ד הגדול, ולכן בזמננו אין פרוזבול דאין לנו ביי"ד הגדול ואי עביד לא מהני [בעה"ת בשם איכא מ"ד, הובא בב"י וחו"מ סי' סז]. אבל לדעת רבים מהראשונים אין להחמיר בזה. כמו שכתבו התוס' בגיטין שם שר"ת כתב פרוזבול כי היה אומר דלא בעינן ביי"ד חשוב שבדור, וכ"כ הרא"ש והר"ן שם, וכ"ד הרשב"א בתשו' (ח"ג סי' לג), דאין הלכה כשמואל אלא כל ביי"ד יכולים לכתוב פרוזבול. אבל הרמב"ם בהל' שמיטה (פ"ט הי"ז) כתב וז"ל אין כותבים פרוזבול אלא חכמים גדולים ביותר כבית דינו של רב אמי ורב אסי שהם ראויים להפקיע ממון בנ"א, אבל שאר בתי דינים לא. ובעה"ת כ' כעין הגדרת הרמב"ם [כמו שהובא בב"י], וז"ל דכל שלושה בקיאים בדין ובענין פרוזבול ויודעים מצות שמיטה, והמחוס רבים עליהם באותה העיר שהם דרים בה, הרי הם באותה העיר ובאותו הזמן כבי דינא דרב אסי וראויים להפקיע ממון בני העיר כתקנתם הנראה להם.

ובב' שיטות אלו נחלקו להלכה השו"ע והרמ"א (חו"מ סי' סז יח) דהשו"ע פסק שפרוזבול אינו נכתב אלא בבי"ד חשוב, דהיינו ג' בקיאים בדין וכו' והמחוס רבים עליהם באותה העיר. כדעת הרמב"ם. אך הרמ"א כתב, וי"א דכותבין פרוזבול בכל ביי"ד ונראה לי דיש להקל בזמן הזה. ע"כ, והוא כשי' התוס' וש"א"ר.

ולפי"ז בימינו, בית דין פרטי השייך למגזר מסויים, לדעת הרמב"ם ולפסק השו"ע, אין לו תוקף לענין פרוזבול, כיון שלא המחווה הרבים [בני העיר] עליהם, אלא הם המחווה עצמם על הרבים. אך לדעת הרמ"א מהני בכל ביי"ד.

שליח לפרוזבול

דעת המהריק"ש בהגהות לשו"ע (סז יט) דא"א ע"י שליח והביא כן מתשו' הר"ן (עז) משום דהוי מילי ולא מימסרין לשליח. אבל הברכ"י (תלד ה) פסק שמועיל שליח לפרוזבול, וכן הביא בפ"ת בשם החת"ס. וכן נהג החזו"א כמו שהובא בדרך אמונה (פ"ט הכ"ז). וכן הורו למעשה הגרש"ז אורבאד זצ"ל והאל"צ ולהבחל"ח מרנן הגרי"י

כח ביי"ד - כי המשפט לאלקים

כתב הרמב"ן בפרשתנו (א, יז) וטעם "כי המשפט לאלקים הוא", כטעם כי לא לאדם תשפטו כי לה', ועמכם בדבר משפט (דהיי"ב יט, ו). לומר כי לאלקים לעשות משפט בין יצוריו, כי על כן בראם להיות ביניהם יושר וצדק, ולהציל גזול מיד עושקו נתן אתכם במקומו, ואם תגורו ותעשו חמס הנה חטאתם לה' כי מעלתם בשליחותו.

מבואר מדבריו שמהות ביי"ד היא שהם במקומו ית', ותפקידם להשגיח על הנהגת בני האדם. כלומר דמטרת ההוראה היוצאת מבי"ד היא להעמדת הצדק והיושר בעולם, שכאשר יש דין ויש דיין העולם מתנהל בשלום.

ויש לבאר דתכלית העמדת השופטים היא בעצם מציאות הבי"ד וכוחם, דע"י שבנ"א נתונים תחת עול המשפט, הנהגתם היא ביושר. ומדוקדק כן בספרי (דברים טז, יח והובא בפירש"י שם) "כדאי הוא מינוי הדיינים הכשרים להחיות את ישראל ולהושיבן על אדמתן". משמע שעצם המינוי הוא המסוגל להחיותם, והיינו משום דבאמת המינוי הוא התכלית [ולא עשיית המשפט] שע"י מציאות קיום הבי"ד יש צדק בעולם, וכשבנ"א מקבלים עליהם עול המשפט, יש בזה קבלת עול מלכות שמים.

וכך כתב החינוך (תצא) בשורש מצות מינוי שופטים, "שעם הדבר הזה נעמיד דתינו בהיות אימת אלופינו ושופטינו על פני ההמון, ומתוך הרגלם בטוב וביושר מחמת יראה ילמדו העם טבעם לעשות משפט וצדק מאהבה בהכרתם דרך האמת..." ע"ש.

והוא כעין מוראה של מלכות שמחמתה יש שלום בעולם, וכמו שהאריך הכלי יקר בענין המלך (דברים יז, טו) וכ' שהרצון האלקי היה שלצדק ימלוך עליהם כדי להטיל מוראו על כולם... ולא לצורך המשפטים שהרי היו בתי דינים קבועים בכל עיר, אלא לצורך קבוץ ותקון המדינות ואך באופן זה שתהיה אימת מלכות עליהם.

ויתכן דזהו הענין בדין העמדת שופטים בכל עיר ועיר שהוא מיוחד לארץ ישראל (מכות ז, ג). דכשם שעל המלכות נצטוו רק בכניסתן לאר"י כך העמדת ביי"ד בכל מקום שהוא בעיקר להטיל מורא, נוהגת רק בארץ ישראל. [והיינו שבחול"ל עיקר הבי"ד הוא להורות הדין ולהציל העשוק, ולזה סגי בכל פלך. אבל בא"י התכלית היא עצם קיום הבי"ד ומוראו, ולכן צריך בכל עיר ועיר

דבלא זה לא תתקיים מלכות המשפט]. [כ"ע בשער הדעת]

ונפלא לפי"ז מש"כ במעלות התורה וז"ל, ושמעתי מאחי הגאון ז"ל שמשפט הוא לשון הנהגה, ולכן נקרא הדיין השופט "אלהים", כי הוא מנהיג ומשגיח על בני דורו.

הרי מבואר כנ"ל דמהות השופט הוא היותו מנהיג ומשגיח דמשו"כ נקרא "אלהים", והם דברי הרמב"ן שבראשית דברינו, שהדיין ניתן במקומו של שופט כל הארץ. וזהו הכח הניתן לבית דין לתקן ולחדש, להעניש ולהפקיע ממון, למען יהיה מוראם על הכל, כי המשפט לאלקים, בעל היכולת ובעל הכוחות כולם.

כה בי"ד בזה"ז

כ' רש"י ב"מ צו: (ד"ה נמעלו) "בי"ד של ישראל שבאותו דור שכל תקנות משפט תלויה בהן וע"י נוהגות חוקות המתוקנים לצבור וכו'. ועי' טוש"ע חו"מ סי' א-ב.

הנוב"י (ק' אה"ע פח) כ' לחוש לכבוד בי"ד בזמננו משום דמה כח בי"ד יפה. ועי' אג"מ ח"א קכז דדן בד' החת"ס דכל רב בעירו חשוב כבי"ד הגדול מכיון שהמחווה עליהם, ויש בידו כח לתקן סייגים על בני העיר. עי' ערוה"ש י"ד רמח, יג דבזמננו אין כח ביד בי"ד לכופ על הצדקה, [אך הוא רק חסרון יכולת כמ"ש שם שבזמן הנוב"י היה כח ביד בי"ד]

עונש למגדר מילתא

בי"ד מכין ועונשין שלא מן הדין... כדי לעשות סייג לתורה. [סנהדרין מו.] וברש"י שם משמע דהוא כשהדור פרוץ בעבירות, וכ"מ ברמב"ם סנהדרין פכ"ד ה"ד. ז"א דאינו לעונש לחוטא אלא סייג לכלל הדור, וכן מפורש בתשו' גאון המובאת בטור חו"מ תכה "דמשום מיגדר מילתא דיחידאה לא קנסינן אלא לעשות גדר לדבר שיש בו צורך רבים...". אך הסמ"ע [והש"ך] כ' דאפי' כשהיחיד פרוץ. והתומים דחה דבריו, וכד' הסמ"ע מצינו בתשו' מהר"מ לובלין קלח שהוכיח כן מל"מ. [ובמ"ש הרמב"ם שם דהוא רק בהוראת שעה ולא תקנה לדורות, עי' קובץ הערות סי' ע שהק' ממכת מרדות].

כשאינו סמוכים, עי' ר"ן סנהדרין שם דדוקא בי"ד מומחין וסמוכין כשמעון בן שטח. [ובחי' הר"ם דק' בד' הרמב"ם דרק במיתה בעי סמוכין]. אך בשו"ע (ב,א) כ' להדיא אפי' אינם סמוכים בא"י. ועי' שבו"י ח"א סי' קל שפסק דאף בזמננו עונשין בעונש חמור למגדר מילתא, רק צריך לעשות במתן ולש"ש.

מיתה בזה"ז, הנימוק"י (טז. ד"ה גרסי, והובא בב"י ב') כ' דהיינו לענשו בקצת ולא לחייבו לגמרי כד"ת. ומכין ועונשין במיתה כאותו שרכב על הסוס בשבת וסקלוהו, הוא רק בסנהדרין. וכע"ז ברבינו יונה סנהדרין נב: אך בתשו' הרשב"א ח"ה רלח כ' דאפי' להמית, וכ"ד הריב"ש [רנא, והביאו התומים] וכן בשו"ת הרא"ש כלל כא ט-ב "ומצוה לנדותו בכל קהלות ספרד וגם ידונו אותו למות בדין זקן ממרה" [אם יעמוד במרדו] עי"ש. וכן נפסק בחו"מ סי' ב, א. ועי' בברכ"י שם. (ועי' צי"א ח"ט נא).

[בשו"ת זכרון יהודה לר"י בן הרא"ש (עה) שמענו שסקל ר"י הלוי בן מיגש, למסור אחד באליסנה, ביוה"כ שחל להיות בשבת, בשעת נעילה].
הטלת מום, עי' סנהדרין כז. ליכהיהו לעיניה ופרש"י ינקרו את עיניו במקום מיתות בי"ד שבטלו, וי"א יטלו ממונו וי"א שמתא. בסנהדרין נח: רב הונא קץ ידא [למי שהיה רגיל להכות... וקנסו בכך כדאמר' בי"ד מכין וכו' - רש"י]. הר"ח פי' שהענישו ממון. והרמ"ה פי' קציצה ממש וקנסא בעלמא עבד. ובמאירי הביא ב' הפי'. הריטב"א נדה יג: כ' דהמרים יד על חברו דינו בקציצת היד.

לב בי"ד מתנה

שבועות יא. מנחות עט: ועוד. יל"ע אם הוא כח בי"ד שבכל דור או דהוא גדר בתקנת חכמים, ועי' מנחות עט: דכ' רש"י [כת"י] לב בי"ד - של כהנים, ומשמע דאינו מכח עיקר התקנה. [ועי' איה"ש זבחים ו:].

אף בזה"ז אמרינן לב בי"ד מתנה, עי' ברמ"א או"ח קנד, ח-ט לענין הנאה מתשמישי קדושה. וכן ברמ"א יו"ד רנט, ב לענין הקדש לצדקה. ובפי' המג"א על התוספתא ב"ק ספ"ו כ' דעושין סוכה ברה"ר משום דלב בי"ד מתנה. [ועי' שד"ח מער' סוכה ב']. עי' רשב"א ב"מ לד: דהקנאת כפל ע"י המפקיד שנעשה כאומר לו לכשתגב וכו' [לד]. הוא משום דלב בי"ד מתנה בכך, [אך ברש"י שם ל"מ הכי].

כתב הרמב"ן בסה"מ [שורש א]...כי התורה נתנה לנו ע"י משה רבינו ע"ה בכתב וגלוי הוא שלא ישתוו הדעות בכל העיקרים הנולדים וחתך לנו יתעלה הדין שנשמע לבי"ד הגדול בכל מה שיאמרו בין שקבלו פירושו ממנו, או שיאמרו כך משמעות התורה וכוונתה לפי דעתם, כי על המשמעות שלהם הוא מצוה ונותן לנו את התורה, וזהו שאמרו [ספרי] אפילו אומרים לך על שמאל שהוא ימין וכו' וכענין שנהג רבי יהושע עם רבן גמליאל ביוה"כ שחל להיות בחשבוננו כמו שהוזכר במסכת ר"ה (כה).

והקשה המהר"ץ חיות מאי ראייה מר"ג, והרי שאני קידוש החודש שתלוי רק בבית דין, ו"אותם" אפילו מזידין, אבל בשאר דיני התורה משמע ברפ"ק דהוריות דהיכא דטעה וסבר מצוה לשמוע דברי חכמים חייב קרבן עכ"פ.

[ויש להעיר על דבריו - דמה שהביא דרשת חז"ל: אשר תקראו "אותם" אפילו מזידין, אכן דרשה זו הובאה בגמ' בר"ה (כה), וכן כמה מן הראשונים, והם הריטב"א והר"ח ובעה"מ, אמנם הרמב"ם וכן הספרא בפרשת אמור, השמיטוה, ויתכן, דגם שאר הראשונים יודו שאין הכוונה ל"מזידין" שעשו להדיא להיפך מן ההלכה, ועי' בריטב"א שפירש "מזידין" פי' בדיעת חשבון]

והנה בעיקר קושיתו יתכן לומר, דהרמב"ן ס"ל דהנדון דסוגיא דרבן גמליאל היה לא רק בקיה"ח. דהנה התם מבואר דרבי יהושע בא תחילה לר"ע ור"ע דרש לו הדרשה "אותם" לרבות מוטעים ואנוסים, ואח"כ בא לו רבי יהושע לרבי דוסא, שא"ל "אם אנו באים לדון אחר כל בי"ד ובי"ד שעמד מימות משה".

וצ"ב למה היה לו לרבי יהושע לילך אצל רבי דוסא אחר שהיה אצל ר"ע. ועוד, דהתם בגמרא איתא שרבי יהושע הודה לדברי ר"ע, וא"ל עקיבא נחמתני נחמתני, וא"כ יותר צ"ב למה הלך עוד לרבי דוסא.

אכן, אם נאמר שהיה לרבי יהושע עוד ערעור חוץ ממה שערער על קביעת החודש שהיה לו פקפוק על כח בית דינו של רבן גמליאל, אתי שפיר.

ולפי זה מדוקדק היטב לשון המשנה - "אם באים אנו לדון אחר כל בית דין" ונראה שהכוונה היא לומר

הפקר בי"ד

[עי' יבמות כט: גיטין לו: מו"ק טז.] בדבר אברהם (ח"א א' ע"ב) חידש דאינו בתור בי"ד [הוראה] אלא בתור שררה וממשלה עי"ש [ובח"ב סי' כו].

דעת הרשב"א (ח"א תשע"ה) דהפקר בי"ד מה"ת שהרי נחלת א"י היתה בכח הפקר בי"ד. וכ"כ הלבוש חו"מ סז, א [לענין שמיטת כספים ביובל בזה"ז].

עי' רש"י גיטין (כ. ד"ה אקוניי) דמשמע דמהני גם להקנות, ומפוי' ברשב"ם ב"ב קלא. ד"ה אלא, וברשב"א גיטין לו: ובעו"ר. אך ברבינו יונה ב"ב נה מבואר דהוא רק להפקיע. וכ"כ המחנ"א בהל' מכירה והחת"ס יו"ד שיד, ועי' שד"ח ח"ב מער' ה' נט. וקו"ש ב"ב רמג ותענו [וצ"ע מ"ש דכ"ה הרשב"א]. ובשו"ת האלף לך שלמה אה"ע קכג.

כ' המהרש"א קידושין נט. בח"א דכל קנסות והפקר שב"ד עושין גם בזה"ז ינתנו לת"ח ולא לעניי ע"ה.

דעת רש"י (גיטין לו: ד"ה רבא אמר) דתקנת פרוזבול היא מכח הפקר בי"ד וכ"ד הראב"ד שמיטה פ"ט טז.

בשעה"מ הל' לולב כ' דקנין דרבנן מהני לדאורייתא מכח הפקר בי"ד. ועי' נתה"מ רלד יג, וקצוה"ח קצד ג, ובית אפרים חו"מ ח.

המשך מעמ' 1 כח ב"ד לאפרושי מאיסורא
 וחזינן בזה דיש לבי"ד כח בכל אדם, וממילא כשם
 שיכולים לענשו כך יכולים להפרישו מאיסור, עפ"י
 בירור הבי"ד, דגוף כל אדם משועבד לבי"ד בזה.
 [והיינו דבכל אדם הוא דין על המפריש, אבל בבי"ד
 הוא דין שהעובר משועבד להם ולכן יש להם כח
 להפרישו].

אמנם יש לחקור אם העונשים המסורים לבית דין
 נמסרו לבית דין דוקא (כלשון הרמב"ם בהלכותיו
 "הלכות סנהדרין והעונשין המסורים להם") והבית דין
 הם המענישים, והשליח בית דין שהורג או מלקה
 שליחותיהו ממש קעביד. או דילמא דהבית דין רק
 דנים וגומרים הדיו, וקיום העונש עצמו לא תלוי דוקא
 בבית דין אלא בכל אדם.

ובפרי יצחק ח"ב ס"ס ס"ו כ' נעימים עלי בזה דברי
 מורי ורבי בענין זה, דהשליח בית דין שמלקה ל"ט
 מלקות אינו בתורת שליחות של הדיינים כלל, אלא
 דאחר שבית דין חיבוהו במלקות, מוטל זה על כל
 ישראל. וכעין זה כתב החזון איש בגליונות על הגר"ח
 פ"כ מהל' עדות. ולפי זה לא מצינו כח ביד בית דין
 לשלוט בגופן של ישראל לגבי העמדת הדת יותר מכל
 אדם. אמנם הגר"ח שם נקט דבמלקות בעינן דוקא
 בפני בית דין, ולכא' גדר הדין דבעינן שליחותיהו
 דבית דין ממש. ולדבריו שפיר מצינו כח מיוחד לבית
 דין.

ונראה דאפילו לדעת החולקים הנ"ל שפיר מצינו כח
 מיוחד לבית דין, על פי מה שכתב הגרעק"א בגליון
 הש"ס במכות ה. דשאני דיני ממונות מדיני נפשות,
 דבדיני נפשות כל החיוב מיתה נהיה רק ע"י בית דין
 ואינו כדיני ממונות דהוי רק גילוי מילתא. ולפי זה
 נמצא דנצח זה ושר"ד מרובלו וול האדח חנוך מיתה.

ואתה דע לך עוד כי א"א לנהוג בכל האנשים במדה אחת.
 וזכור נא ענין דוד אדונינו מלכנו, אשר נהג להעלים עינו
 מיואב ושמעי ואע"פ שהיו בני מות... כי לכל זמן מזומן,
 והעלמת עין מן העובר לעתים מצוה, והכל לפי צורך השעה.
 והחכם מעלים עין לעתים בקלות. ...כ"ש אנו שאין בנו כח
 מד"ת לדון בדיני נפשות, ואף לא בדיני נפשות אלא לצורך
 השעה. ולא לעבור על ד"ת אלא לעשות סייג לתורה. ואם
 השתיקה לעתים לגדר, אין כאן סייג בחזקה ידבק ההפך. זהו
 עצתי שתפתה בלשון רכה פעם ושתים, והרבה רעים על
 הרעים, שמאל דוחה וימין מקרבת, אולי יזכו וישובו מדרכם
 הרעה, ורשעים עוד אינם. ואם לא ישמעו ויעברו, בשלח
 יעבורו, תלוש ומרוט, טול מקל והך על קדקדם אלף
 ופרוטרוט... וצריך מתון והסכמה והמלכה, ומתוך כך יסור
 הרבים לשי"ש, כי כל שהמעשה גדול וחזקת היד רצה, צריך
 יותר השגחה והסרת הכעס... על כן כי תבא הנקימה לפניו
 בעודה בכפו לא יבלענה שמא יאכלנה פנא, אלא יבשלנה
 וימתיקנה בסוד הזקנים וישרים בלבותם...

פ"ת סקצ"א ח"ה ללח

...הנה תועלת מינוי שופטים ושופטים הוא בב' דברים, בין
 איש לרעהו, וכל דבר המשפט יבא לפניהם. ולהעמיד הדת
 על תלה לגדור גדר ולעמוד בפריץ, ושיהיה להם עינא פקיהא
 על כל איש בראותו כי נוטה מדרך הישר להוכיחו על פניו
 ולגער בו. והנה לשפוט בין איש לרעהו די באשר יהיה ב"ד
 אחד לכל שבט במקום מיוחד, הם אשר ישבו כסאות
 למשפט וכל דבר המשפט יבא לפניהם, ילכו הבע"ד מעירם
 אל מקום השופטים. אבל מה שנוגע להעניש הרשעים
 ולהוכיח העם ולקרבים אל ה', אין די בב"ד של שבט, רק
 צריך שופטים ודיינים בכל עיר ועיר... וז"ש "שופטים
 ושופטים תתן לך בכל שעריך... לשבטיך" – שיהיה שופט
 בכל עיר להעמיד הדת, ו"לשבטיך" לשפוט בין איש לרעהו.
 ואמר "ושפטו את העם משפט צדק", דהיינו כנגד שופט
 שבכל עיר להעניש ולהוכיח, אמר שיהיה נזהר שלא
 להעניש שלא כדין... ונגד שופט השבט אמר "לא תכיר פנים
 ולא תטה משפט".

כתב סופר פ"י פ"ט

...ובזה יובן הפסוק "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת
 מה יעשה ישראל" [דהיי"א יב], פירושו, מתבוננים כל העתים
 של כל יום ויום לדעת מה יעשה ישראל בעת זו מעסק
 התורה, שהם שוקלים בפלס את העתים, שיבינו עת זה יש
 ביטול תורה ועת זה מתרשלים בה ועת זה מעט הלימוד,
 באופן דדייקי בעתים כדי שבכל עת שיתברר אצלם
 התרשלות או עצלות בד"ת יהיו כולם גבורים לעסוק בתורה.
 חסדי אבות פ"ב מ"ו

חברותא לבין הזמנים

9141217

קובעי עיתים

השאר הודעתך ונחזור אליך!

נושאי הגליונות הבאים בס"ד:

פרישת ואתחנן – זל תוסוף

פרישת עקב – מזוזה

פרישת ראה – מחיקת הקס

פרישת שופטים – זל תשחית

פרישת כי תצא – מעקה

ד"ת למדורים השונים יתקבלו בשמחה,

אברכים המעוניינים לכתוב

מתבקשים למסור את החומר

[עדיף ע"ג דיסק]

בצירוף שם וטלפון.

בתיבת "עומקא דפרשה"

שמחין הכניסה לאוצה"ס בית יוסף.

או בדואר: ת.ד. 183 מודיעין עילית.

[עד שבועיים לפני תאריך הגליון]